

Ключевые слова: паневропеизм, евроцентризм, прогресс, цивилизация, европейская идентичность, Европа, Центральная Европа.

* * *

УДК 141.319.8

Калуга В. Ф.
кандидат філософських наук, доцент, доцент
кафедри історії і політології, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(Україна), kalugavl@ukr.net

Доля як посередник поміж цілісною Людиною і її “ПРОЕКЦІЮ” НА БУТТЯ; РОЛЬ ЦИНІЗМУ І ЛИЦЕМІРСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ ДОЛІ

Спостережлива людина може легко виявити, що вона перебуває в перманентній ситуації невизначеності. Її не до снаги відкрити зміст власного існування. Вона не здатна передбачити наслідки власних дій. Від неї приховане все, що таїть в собі кожна наступна мить її існування. Водночас людина панічно боїться невідомого. Відтак, від невідомого вона відмежується цілісною системою вражень, скомпонованих в “картині” світу. Разом з тим, нездатність зробити свою активність дійсно свідомою, а отже і цілком змістовною заклопотана істота компенсує ідеєю долі. Тож доля виявляється дечим, що є посередником між цілком свідомою самою себе Людиною і її буденним існуванням. Дечим, що визначає особливості існування і діяльності з огляду на суто індивідуальне покликання кожної людини без винятку. Причому ефективність слідування власній долі тяжіє до нуля в разі, якщо особа сповідує принцип лицемірства. І навпаки, кожен, хто дотримується устоїв кінчиків та діє як відповідний цинік, той щонайменше претендує на утвердження себе як дійсно автономної і самодостатньої істоти, що прямує власним шляхом.

Ключові слова: доля, зміст існування, невідоме, лицемірство, цинізм.

Коли мова заходить про зміст людського буття або екзистенцію, є певні принципові моменти, які навряд чи можливо обминути. По–перше, занурена в будні людина панічно боїться невідомого. По–друге, вона завжди має справу з цілісною картиною світу, зведеною на сукупності вражень та переконань. По–третє, будучи нездатною помислити щось абсолютно відмінне від безмежного чи обмеженого, людина автоматично встановлює всьому початок або визначається з його ймовірним джерелом. Відповідно, доля як своєрідне поняття, покликанням якого є відобразити специфіку приватного буття окремо взятого суб’єкта, інтегрує в собі всі можливі варіації на тему причинності, змісту та особливостей існування і активності суб’єкта. Тому чи не кожен дослідник в сфері філософської антропології так чи інакше торкався проблеми людської долі, або ж ставлячи питання ребром на зразок трьох знаменитих кантівських питань, або ж вбачаючи в долі місток поміж індивідуальним і колективним буттям чи то в радикальному ключі, як до такого висновку дійшли кожен зі свого боку, наприклад, К. Маркс та Ж.–П. Сатр, чи то в ключі холізму, на кшталт переконань пізнього М. Гайдегера.

Зрештою, як би там було, але практично всі мислителі тяжіють до того, що за долею фіксують провідну функцію: абсолютно невідоме, а отже і жахливе для буденної людини майбутнє як чисту потенцію буття/небуття трансформувати в передбачуване і певним чином кероване, якщо й не самою людиною, то чимось іншим існування. І це попри те, що чисті практики, тобто ті, хто певним чином зумів доторкнутися до реальності, раз по раз наголошують на беззмістовності страху перед невідомим “адже кожен здатний набути те, чого прагне, отримати те, в чому має потребу” [7, с. 102]. А тому майбутнє не таїть в собі абсолютно нічого з того, щоб б могло виявитися для індивіда цілком чимось невідомим, незрозумілим, безмежно жахливим абощо. Та

й взагалі давня українська народна мудрість з цього приводу говорить, що ніколи ще так не було, аби так було, щоб якось та не було. До того ж, з позиції чистої практики або, зважаючи на те, що, окрім іншого, покликанням людини на землі є її становлення, нарощування духовного, точніше енергетичного потенціалу, їй ліпше не триматися за власні прогнози і передбачення як блосі за кожуха. Адже, “коли відсутня бодай якась визначеність, ми весь час алертні [в стані перманентного тонусу або бадьорості], ми постійно готові до стрибка. Значно цікавіше не знати, за який кушем ховається кролик, аніж вести себе так, ніби тобі все давним–давно відомо” [5, с. 12]. Щоправда подібною цікавістю радше добровільно, аніж несвідомо нехтує лівова частка людства, віддаючи перевагу тому, що прийнято ідентифікувати як спокій, стабільність та передбачуваність, а насправді – звичному стилю життя з його перманентними негараздами і клопотами та суєтою, смертельно боячись кардинальних змін в своєму існуванні, тобто виходу за межі екзистенційної зони комфорту в простір невідомого.

Разом з тим, аби хоча б якось угамувати страх перед невідомим, заклопотана істота привчилася продукувати за допомогою уяви і утримувати в своїй свідомості ймовірну картину власного майбутнього, найчастіше ідентифікуючи її з долею. Відтак в дев’яносто дев’яти зі ста випадків доля сприймається буденною людиною як дещо, що визначає суть та специфіку її існування, її особисті якості та властивості, а також особливості зв’язків і відносин, в яких вона постійно перебуває. Відповідно суть долі або її змістовне наповнення виявляються досить розмитими, коли братися за справу їх конкретизації. На додачу за суттю долі, як вона відкривається заклопотаній істоті, криється не щось однозначне і цілісне, а певна комбінація з трьох умовно самостійних начал, котрі визначають специфіку існування людини. До таких начал належать, по–перше, раціонально–вольова сфера людини або сам індивід як наділена свідомістю і разом з тим свободою вибору та дії, принаймні міркування, істота; по–друге, умови та обставини, в просторі яких відбувається й існує індивід; по–третє, трансцендентні начала або ж, простіше кажучи, бог, духи абощо. До речі, що стосується обставин і умов, то вони можуть бути представленими як навколишнє середовище, соціальні і політичні інститути або ж в цілому як соціальний простір чи народ. До того ж, як свідчить практика, про потужність перманентного впливу соціального простору на, так би мовити, долю кожного без винятку індивіда як зумовленої соціумом істоти можна скласти більш–менш адекватне враження, досліджуючи проблему натовпу і мас. Зокрема, може виявитися, що “долею народу на набагато більшою мірою керують померлі покоління, ніж ті, що живуть: ми одночасно діти своїх батьків і своєї раси, тобто всього ряду предків. Не тільки відчуття, але ще фізіологія й спадковість визначають для нас вітчизну другою матір’ю. Той запас ідей і відчуттів, який приносять із народженням у світ усі індивідууми однієї і тієї ж раси, утворюють душу раси. Невидима в своїй сутності, ця душа видима в своїх проявах, так як у дійсності вона править усією еволюцією народу” [8, с. 82].

Насправді, згадані начала швидше за все не існують самі по собі як окремі структурні одиниці буття люди-

ни, але аналітичний або структурно–логічний підхід до осмислення дійсності, притаманний Homo Sapiens, настроєний відображати дійсність саме шляхом її “препарування” і вичення окремих нібито самодостатніх складових. Хоча інтуїція або езотеричний досвід підказує протилежне: все у Всесвіті взаємопов’язане і взаємозумовлене. Тобто, “все, що існує у Всесвіті, розвивається, переходить одне в інше” [7,с.173]. Тож і доля має бути дечим, що виявляє цю цілісність, персоналізовану на рівні індивіда. Тобто доля – це дещо, що конкретизує ситуацію невід’ємної частини цілісного з огляду на персоналізацію цієї частини, і створення стійкого враження про її відокремлене існування. Відповідно долю можна розуміти ще й як своєрідний “техпаспорт”, виданий Всесвітом своєму “продукту” з огляду на його наділеність свідомістю – такою собі властивістю живих істот локалізувати потік сприйняття, суб’єктивуючи його, і маніпулювати ним. Однак, оскільки “ми, будучи буденними людьми, не знаємо або ж колись не знали про наявність чогось реального і функціонального – ланки, що пов’язує нас з наміром, котра дає нам набути стурбованість долею” [4,с.283], то і долю ми схильні сприймати радше як щось абстрактне і відсторонене від нас; таке, що існує поза нами і лише якимось чином дотичне до нас. Як наслідок, буденна людина схиляється до переконання, що на власну долю можна і треба певним чином впливати або навпаки принципово не можна, замість того, аби зосереджувати свою увагу і зусилля на самому собі та/або Всесвіті.

Зважаючи на сказане, цілком імовірно, що доля певним чином є дотичною до ситуації відчуження людини від самої себе, деяким посередником поміж цілісною істотою, якою насправді є Людина, і її суб’єктивованою проекцією на соціальний світ, якими ми себе виявляємо з моменту самоусвідомлення. А коли так, то доля, яким би дивним це спершу не здавалося, перебуває у прямому зв’язку з сексуальністю, адже тільки потому, як людина стала, набула або ж відкрила в собі сексуальність, а отже автоматично набула схильність замислюватися над власним становищем, вона постала перед ситуативним вибором або ж його відсутністю, тобто перед джерелом власної долі. Більше того, лише ставши сексуальною істотою і, як наслідок, пізнавши палітру емоцій, біль та страх, занурившись у вир бажань та скуштувавши принад, людина, все ще залишаючись якийсь час здатною дійсно творити, сформувала, умовно кажучи, на енергетичному рівні безліч різноманітних варіантів і стилів існування, перетворивши їх на сукупність незчисленної кількості ймовірних проекцій буття людини, кожна з яких несе в собі потенціал відповідних переживань. Відтак комбінацію відповідних стилів, котрі так чи інакше послідовно один за одним обирає, ба, навіть радше “притягує” кожен без винятку індивід впродовж свого життя, можна вважати долею. Тому насправді, принаймні, якщо йти в контексті езотеричного досвіду В. Зеланда, поданого в низці його книг, зокрема “Трансерфінг”, немає нічого дивного в тому, що долю водночас обирають та/або притягують, однак її принципово не створюють, бо з позицій смертної істоти вона існує споконвіку.

А коли так, то і християнство, і мусульманство, й інші релігії чи релігійно–езотеричні школи, звісно кожна на свій копил, близькі до істини в твердженні щодо

зумовленості людського буття трансцендентним началом, зважаючи на те, що “нам дано знати все, адже все вже записано” [7,с.100]. Вже всі можливі, допустимі або й ймовірні варіанти життєвих ситуацій сформовані дренними і силою їх енергетичного потенціалу чи потенціалу Всесвіту закарбовані на “скрижалях” того ж таки Всесвіту або чогось такого, що заведено називати по-різному залежно від домінуючої парадигми. Цим чимось може виявитися, відповідно до езотеричного досвіду давніх шаманів “деякий безіменний фактор, котрий страхає своєю простотою, і він же визначає наші долі” [4,с.292]. І далі “сила, котра управляє долею всіх живих істот, називається орлом, але не тому, що це орел, або ж має що–небудь спільне з орлом, або ж якимось його стосується, а тому, що для ясновидця вона виглядає, як безмірний чорний до синього полиску орел, котрий стоїть прямо, як стоять орли, досягаючи безмежжя висотою” [3,с.316]. Покликання цієї сили, очевидно, полягає в тому, аби слугувати механізмом, котрий уможливує реалізацію індивідом власного “вибору”. Іншими словами, згадана сила стоїть за тим, аби кожен індивід завжди і неминуче отримував саме те і саме тоді, на що заслуговує, відповідно до власних інтенцій і схильностей, які він, до речі, має можливість переглядати за власним бажанням, точніше, наміром. Щоправда ідея перегляду долі, зважаючи на нібито здатність раціональної істоти усвідомлювати власне існування та наслідки власної активності, насправді є самообманом. В дійсності перегляд можливий лише з огляду на рівень енергетичного потенціалу або, як сказала б віруюча людина, духовної досконалості індивіда, оскільки “неважливо, що людина приховує або що утримує в собі. Все, що ми робимо, чим ми є, засновується на нашій особистій силі. Якщо у нас її достатньо, одного сказаного слова стане, щоб аби змінити весь хід нашого життя. Але коли у нас недостатньо особистої сили, то найпрекрасніші і найчудовіші відділи мудрості можуть бути розкриті нам, і це розкриття нічого нам не дасть” [2,с.252].

Образно кажучи, кожен індивід здатний взяти тільки те, що він здатний взяти; осилити лише те, на що в нього вистачить сили, тоді як всяка недооцінка або переоцінка можливостей в кращому випадку покладе край будь–яким намаганням, звівши їх ефект нанівець, в гіршому – спричинить деструктивні наслідки у вигляді проблем зі здоров’ям, депресій або інших психічних розладів, нещастя та бід. Тож міра, точніше відчуття міри, очевидно, є тим ключем, який дозволяє індивіду бути успішним в своїх починаннях або ж ефективним в своїх діях та спонукає людину до бездоганності у будь–чому, за що б вона бралася. Діючи ж бездоганно, при цьому покладаючись на відчуття міри, людина фактично не постає перед вибором, оскільки завжди синхронна з потоком подій в навколишньому середовищі: в неї немає жодної потреби зважувати “за” і “проти”, шукати аргументи на користь того чи іншого рішення, взагалі сумніватися, вагатися, чимось перейматися і картати себе за помилки або за неспроможність бути рішучою та послідовною.

Зрештою, виходить, що найочевидніший і найреальніший вибір, який мабуть–таки спроможна вчинити людина за свого буденного існування, керуючись власними міркуваннями чи прагненням – це радикальний вибір:

або накопичувати власний енергетичний потенціал доступними наразі індивіду методами і шляхами, або розтрачати те, що дарує життя і Всесвіт. Все інше – поза можливостями і волею буденної людини, оскільки врешті–решт “не існує способу уникнути те, що передбачено. Навіть через смерть” [5,с.121]. Тобто навіть самогубство – це також уже існуючий і “вмурований” в Буття “сценарій”, котрий за певних обставин “притягує” до себе індивід, при цьому він не вільний самостійно обрати смерть або уникнути її, в якийсь момент передумавши. Тут все залежить від дивних сил, що діють у згоді з намірами, ведучи кожну живу істоту стежками її долі. Тож, як справедливо, зважаючи на власний життєвий шлях, зауважує Василь Стус, “долі не обирають... Її приймають – яка вона вже не є. А коли не приймають, тоді вона силоміць обирає нас”. А з іншого боку, “доля не усміхається рабам. Доля усміхається людям” [6,с.129], тобто тим, хто воліє відбутися на відміну від прагнення набути, накопичити, спожити.

Тож в просторі сьогоденних реалій можна стверджувати, що проблема долі в контексті громадської думки врешті–решт може бути зведеною і найчастіше зводиться до проблеми вибору: спроможності людини діяти відповідно до власних інтенцій, побажань та міркувань або її відсутності. Як наслідок, практично кожен індивід рано чи пізно постає перед питанням, що його колись публічно порушив і актуалізував Достоєвський: чи може людина жити за своєю неосвіченою волею або ж вона є лишень “тремтячою твариною”. Очевидно, така постановка питання руба як і загалом постановка такого питання зумовлена тим, що для сучасної людини, левова частка уваги котрої сконцентрована на процесах накопичення і споживання, процедура ситуативного вибору стає чи не найголовнішим регулятивним началом її активності. Більше того, своєрідним фільтром, через який пропускаються і за допомогою якого “просіваються” всі відчуття, викликані внаслідок взаємодії індивіда зі світом. Відтак сучасна цивілізована істота живе вибором, точніше ілюзією вибору. І на цьому ґрунті зводить “мури” іншої ілюзії – ідеї долі або ж ідеї раціональної самодостатності людини, як це притаманно кантовому “гуманізму” з його категоричним імперативом, та численним романтичним течіям, котрі авансом вивисують заклопотану істоту над прірвою її ж невігластва або й нікчемності. Однак подібне “людинолюбство”, найпевніше, злісно жартує з людиною, адже спонукає її не стільки до пошуку дійсних шляхів свого вдосконалення і повернення власної цілісності, скільки до утвердження в низці явно сумнівних в їх духовному багатстві чи досконалості переконань, на кшталт того, що “...варто цінувати навіть натяк на добро в іншій людині. Лицемірство безсумнівно краще аніж цинізм” [9,с.27].

Інакше кажучи, починаючи з біблійних часів, очевидно, з подання самої Біблії і супровідних їй текстів та повчань, схильність людини до улесливого обману підносила вище за схильність індивіда ставити під сумнів категоричність і непогрішимість норм та правил соціального існування, в т.ч. і нібито божественного походження на кшталт десяти мойсеєвих заповідей. І, як наслідок, активно культивувалася. А все тому, що за своїми властивостями лицемірство виявляється таким собі своєрідним “скріплювальним” началом соціального

простору, оскільки сприяє нівелюванню індивідуальної цілісності та особистості людини, перетворюючи її на стандартного соціального бовванчика. Тоді як цинізм у своєму первинному контексті в душі кініків спонукав індивіда до вивільнення з–під гніту соціальних догматів та стандартів як таких, що поглиблюють людські страждання шляхом актуалізації непомірної кількості бажань та пристрастей. А коли так, то Христос як історична особа був–таки безапеляційним явним кініком, за що й постраждав від рук лицемірів чи фарисеїв, коли вірити християнській догматиці. Його ж вчинки і повчання лицеміри спотворили до непізнаваного і нещадно експлуатують собі на користь, дбаючи насамперед про власні шлунки і гаманці, а ще задовольняючи всі свої забаганки і пристрасті або йдучи за власною пихою та “вченістю”. І все нібито заради суспільного добра та спокою, а ще спасіння людської душі або її духовного зростання, настанови на праведний шлях чи просвіти неуків, як і має бути в краях традицій лицемірства.

От і виходить, що буденна людина вже давним–давно блукає поміж лицемірних цінностей, цілей та догматів, так і не наважуючись використати впродовж всього свого існування жодного шансу відбутися, стати на шлях до себе, повернути собі гідність та свободу. Тож все що їй залишається вчинити в такій ситуації, так це розвести руками та сказати: така моя доля. Щоправда серед потоку поколінь, що течуть руслом життя, загублені у вирії Вічності, завжди є ті, хто не повірив у невідворотність подібної долі, в кого виявився своєрідний імунітет до лицемірства і невігластва, хто внутрішньо доріс до того, аби хоча б замислитися над тим і зрозуміти, що “вмерти, йдучи за Своєю Долею, значно краще, аніж прийняти смерть як тисячі людей, які навіть не підозрюють про існування Шляху” [7,с.179]. Хоча подібне “просвітлення” також не прояснює ситуації індивіда, не відкриває йому доступ до істини, не робить його автоматично щасливим чи безтурботним. Однак надихає на творчість, на пошук, на дію, а з іншого боку ослаблює страх перед невідомим, і як наслідок, “мертву хватку” за зону комфортного існування. Індивід, що поборов у собі схильність до лицемірства, стає більш відкритим для “вітрів” Вічності, котрі можуть доправити його в найнесподіваніші місця і ситуації, адже “в будь–якій справі рішення – лише початок. Коли людина на щось наважується, зробивши вибір, вона ніби занурюється в стрімкий потік, який понесе її туди, де вона і не підозрювала опинитися” [7,с.93].

Отож, хай там що, але людина, принаймні допоки вона не стане Буддою або чимось подібним до нього, завжди залишається подорожнім в безкрайньому просторі життя. Щоправда одним мандри приносять задоволення, викликають піднесення, надихають на творчість, тоді як, мандри більшості оповиті рутинною, позбавлені всякого сенсу або й просто супроводжуються розпачем та різноманітними гіркими переживаннями. Проте, заклопотана істота нездатна ось так от запросто відмовитися від своєї “мандрівки”, тобто покласти край своєму жалюгідному існуванню і мусить “блукати” життям аж поки не настане її година. Відтак, спостерігаючи за ситуацією людини, езотерики помітили, що будь–яка людина опиняється час від часу перед кардинальним вибором того, що можна назвати її життєвим шляхом. Причому такий вибір завжди зводиться до гра-

ничної однозначності: так – так, ні – ні; все решта від лукавого. Людина обирає або шлях серця, або шлях, позбавлений серця. Іншого вибору насправді не існує. До того ж, “обидва шляхи ведуть в нікуди, але один має серце, інший – ні. Один шлях робить мандрівку по ньому приємною настільки, скільки ти ним йдеш, ти з ним одне ціле. Інший шлях змусить тебе проклинати своє життя. Один шлях робить тебе сильним, інший ослаблює тебе” [1, с.41].

Чим є звичайний шлях буденної людини відомо фактично кожному, бо кожен все життя або ж здебільшого мандрує саме цим шляхом, часто навіть не підозрюючи, що існує інший шлях – шлях серця. Хіба що іноді про існування такого шляху серця нагадує світла печаль або ностальгія – переживання чогось такого, чого нібито ніколи не було в буденному житті індивіда, але все ж якимось чином привнесено в його досвід, закарбовано в його пам’яті, вимальовано фарбами чистих емоцій. Чим же є шлях серця словами передати принципово не можливо – це тільки предмет переживання, зокрема переживання піднесення і повноти буття, коли все “в руках горить і крутиться”, коли світ світиться чистим світлом радості і здійснених мрій, коли торжествує захоплення і неймовірна радість, тоді як душа спокійна, а індивід внутрішньо зібраний. Однак “такий шлях, коли істинність дій виважується на терезах серця, зустрічається майже у всіх відомих езотеричних течіях та вченнях. Деякі стародавні магичні культури, наприклад, острова Пасхи... прямо називали шлях свого розвитку “шляхом серця”, а себе “істинними воїтелями шляху серця” [10, с.24]. До того ж “на шляху серця не може бути домагань, шлях серця – це саме життя” [10, с.24].

Інакше кажучи, шлях серця – це спосіб існування індивіда, котрий знаходить у собі можливість бути синхронним зі Всесвітом, тобто йти за власним покликанням, бути у згоді з наміром, котрий відповідно до своєї природи водночас є спільним для індивіда та Всесвіту. Також шлях серця передбачає вихід за межі зумовленості соціумом, оскільки “що позбавляє розвитку окремої людини або групи людей похвальних якостей, так це їх прив’язаність до повторювання і до того, що має замасковану соціальну основу” (Аль-Газалі). Водночас шлях серця не можливий без сумирності, адже всяка погорда, пиха, глум або що завжди виштовхують індивіда на шляхи поневір’янь і страждання, утримуючи в лоні заздрості, ненависті або ж смертельної байдужості. Інакше кажучи, перетворюють його на буденну заклопотану істоту без явного шансу щось змінити в своєму бутті. А тому “воїн бере свою долю, якою б вона не була, і приймає її в абсолютній сумирності. Він смиренно приймає себе таким, яким він є, але не як привід для співчуття, а як живий виклик” [5, с.16]. Тобто як даність, з якою він має справу, яка є підставою для його активності і досягнень. Як те, що є своєрідним “матеріалом” в його творчих руках. Як предмет його творчості у співдії і повній гармонії зі Всесвітом.

Тож йти шляхом серця – щомиті творити себе і світ. Йти за своєю долею – бути у згоді з собою і Всесвітом, яким би не виявилось покликання індивіда. Врешті-решт, “наша доля, як людей, полягає в тому, щоб учитися для добра або для зла” [1, с.286]. Інакше кажучи, певним чином саме від кожного окремо взятого індивіда залежить, в який “бік” він піде: шляхом згоди сум-

ління і намірів, чи симбіозу бажань і надмірності. Які цілі в своєму існуванні оберє і на їх досягнення покладе своє життя та даровану йому енергію.

Список використаних джерел

1. Кастанеда, Карлос. [Сочинения] [Текст] / К. Кастанеда. – К.: София, 1995. – Т. 1–2: Т. 1: Учение дон Жуана; Путь знания индейцев Яки; Т. 2: Отдельная реальность. – 1995. – 387 с.
2. Кастанеда, Карлос. [Сочинения] [Текст] / К. Кастанеда. – К.: София, 1995. – Т. 3–4: Путешествие в Икстлан. Т. 4. Сказки о силе. – 1995. – 479 с.
3. Кастанеда, Карлос. [Сочинения] [Текст] / К. Кастанеда. – К.: София, 1995. – Т. 5–6: Т. 5: Второе кольцо силы; Т. 6: Дар Орла. – 1995. – 434 с.
4. Кастанеда, Карлос. [Сочинения] [Текст] / К. Кастанеда. – К.: София, 1995. – Т. 7–8: Т. 7: Огонь изнутри; Т. 8: Сила безмолвия. – 1995. – 411 с.
5. Кастанеда, Карлос. [Сочинения] [Текст] / К. Кастанеда. – К.: София, 1995. – Т. 11: Колесо времени. – 178 с.
6. Костенко, Ліна Василівна. Записки українського самашедшого [Текст]: [роман] / Ліна Костенко. – Вид. 5–те. – К.: А–БА–БА–ГА–ЛА–МА–ГА, 2011. – 416 с.
7. Коэльо, Пауло. Алхимик [Текст]: роман / П. Коэльо; пер. с порт. А. Богдановский; ред. И. Старых, М. Неволин. – К.: София; М.: ИД “Гелиос”, 2002. – 224 с.
8. Лебон, Гюстав. Психология народов и масс [Текст] / Г. Лебон. – СПб.: Макет, 1995. – 313 с.
9. Лоолер Дж. Этика, политика и суждения вкуса: Арендт против Канта // Вестник московского университета, серия № 7. – 1997. – № 2.
10. Чумаченко, Василь Андрійович. Шлях у невимовне [Текст]: збірка матеріалів з проблем сучасної езотерики / В. А. Чумаченко. – Кривий Ріг: ПП “Видавничий дім”, 2000. – 208 с.

References

1. Kastaneda, Karlos. [Sochinenija] [Tekst] / K.Kastaneda. – K.: Sofija, 1995. – T.1–2: T.1: Uchenie dona Juana; Put' znaniya indijcev Jaki; T.2: Otdel'naja real'nost'. – 1995. – 387 s.
2. Kastaneda, Karlos. [Sochinenija] [Tekst] / K.Kastaneda. – K.: Sofija, 1995. – T.3–4: Puteshestvie v Ikshtlan. T.4. Skazki o sile. – 1995. – 479 s.
3. Kastaneda, Karlos. [Sochinenija] [Tekst] / K.Kastaneda. – K.: Sofija, 1995. – T.5–6: T.5: Vtoroe kol'co sily; T.6: Dar Orla. – 1995. – 434 s.
4. Kastaneda, Karlos. [Sochinenija] [Tekst] / K.Kastaneda. – K.: Sofija, 1995. – T.7–8: T.7: Ogon' iznutri; T.8: Sila bezmol'vija. – 1995. – 411 s.
5. Kastaneda, Karlos. [Sochinenija] [Tekst] / K.Kastaneda. – K.: Sofija, 1995. – T.11: Koleso vremeni. – 178 s.
6. Kostenko, Lina Vasylivna. Zapysky ukrai'ns'kogo samashedshogo [Tekst]: [roman] / Lina Kostenko. – Vyd. 5-te. – K.: A–BA–BA–GA–LA–MA–GA, 2011. – 416 s.
7. Kojel'o, Paulo. Alhimik [Tekst]: roman / P.Kojel'o; per. s port. A.Bogdanovskij; red. I.Staryh, M.Nevolin. – K.: Sofija; M.: ID “Gelios”, 2002. – 224 s.
8. Lebon, Gjustav. Psihologija narodov i mass [Tekst] / G.Lebon. – SPb.: Maket, 1995. – 313 s.
9. Looler Dzh. Jetika, politika i suzhenija vksusa: Arendt protiv Kanta // Vestnik moskovskogo universiteta, serija № 7. – 1997. – № 2.
10. Chumachenko, Vasyly' Andriyovych. Shljah u nevimovne [Tekst]: zbirka materialiv z problem suchasnoi' ezoteryky / V.A. Chumachenko. – Kryvyj Rig: PP “Vydavnychij dim”, 2000. – 208 s.

Kaluga V.F., PhD, associate professor of department of history and political science, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine), kalugavl@ukr.net

Fate as a mediator between a balanced person and his projection onto existence; role of cynicism and hypocrisy in realization of fate

A careful person can easily reveal that he is in the permanent state of indefiniteness. Man is unable to find out the meaning of existence and foresee consequences of one's actions. Every next moment of life is hidden from him. Nevertheless man is desperately afraid of the unknown. That is why one separates oneself from the unknown via an integral system of impressions compressed in the 'picture' of the world. Though being unable to make one's activity truly conscious and meaningful a concerned man compensates it with the idea of fate. Hence, fate turns out to be a mediator between a well-balanced conscious man and his routine. Fate becomes an essence that determines peculiarities of existence and activity based on vocation of every individual. Moreover, efficiency of following one's fate tends to be minimal when man adheres to the principle of hypocrisy. On the contrary, man

who follows the essentials of Cynics and acts as a responsible cynic at least claims to assert himself as a completely independent and self-sufficient person who chooses one's own way in life.

Keywords: fate, essence, cynicism, hypocrisy, unknown.

Калуга В. Ф., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри історії та політології, Національний університет біоресурсів і природопольовання України (Україна), kalugav@ukr.net

Судьба как посредник между целостным Человеком и его “проекцией” на бытие; роль цинизма и лицемерия в реализации судьбы

Внимательный наблюдатель может легко заметить, что человек пребывает в перманентной ситуации неопределенности. Ему не под силу постичь смысл собственного существования. Он не способен предвидеть последствия собственной активности. Человеку не дано знать, что уготовано ему каждый последующий миг. К тому же, он панически боится неизвестного. Таким образом, человек вынужден отмежевываться от неизвестного, укрываясь под сенью целостной системы впечатлений, сведенных в единую “картину” мира. Вместе с тем, каждый, кто пытается сделать всякую свою активность полностью осознанной и, соответственно, наполненной действительным смыслом озадаченный человек стремится компенсировать идею судьбы. Поэтому судьба оказывается в некотором роде посредником между полностью осознающим самого себя Человеком и его обыденным существованием. Чем-то, что определяет особенности существования и деятельности каждого человека, исходя из его чисто индивидуального призвания. При этом эффективность следования собственному призванию тяготеет к нулю в том случае, если индивид в своей обыденной жизни руководствуется принципом лицемерия. И наоборот, каждый, кто придерживается устоев киников и действует как ответственный циник, тот, как минимум, претендует на утверждение собственной автономии и самодостаточности, следуя исключительно собственным жизненным путем.

Ключевые слова: судьба, смысл существования, неизвестное, цинизм, лицемерие.

* * *

УДК 340.11:17

Грищенко Н. В.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін, Харківський національний університет внутрішніх справ (Україна, Харків), n.v.grishenko@mail.ru

МОРАЛЬ І ПРАВО: ДО ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТУ

На сучасному етапі взаємовідношень моралі та права як нормативно-ціннісних систем прослідковується не лише їх позитивна єдність, а й тривала напружа, протистояння, конфлікт. Останній і став предметом даного теоретичного дослідження, мету якого становить постановка та обґрунтування проблеми конфлікту між правом та мораллю як важливої сторони їх взаємовідношень. Вдаючись до аналізу ситуації, коли право дозволяє, а мораль боронить чи навпаки, дозволяє мораль, а боронить право, автор фіксує випадки тривалої напруги між правом та мораллю і розглядає це протистояння, конфлікт як ініцію по відношенню до єдності, але так само важливу сторону взаємовідношень двох нормативно-ціннісних систем. Такий підхід обумовлює потребу приведення поняття “взаємовідношення права та моралі” у відповідність з реальними процесами, що відбуваються в світі і актуалізує подальші теоретичні розвідки проблеми.

Ключові слова: право, мораль, взаємовідношення, конфлікт.

Події, які відбуваються в Україні впродовж останніх років, обумовлюють зростання теоретичного інтересу до проблеми взаємозв'язку права і моралі як регуляторів суспільної поведінки. Сама по собі ця тема в науковому просторі далеко не нова. Починаючи з античних часів, вона приковувала до себе увагу не одне покоління філософів, юристів, соціологів, політиків. За влучним висловом Р. Іеринга, ця тема стала “мисом Горн” наукових досліджень. Написано стоїть фундаментальних робіт з питань генези, еволюції, ціннісних основ моралі і права, сенсу їх взаємозв'язку і взаємовпливу. До аналізу проблеми вдавалися такі видатні класики, як Арістотель, Т. Гоббс, Дж. Локк, І. Кант, Г. Гегель, Ч. Беккарія, Б. Кістяківський та багато інших. За радянських часів тема взаємозв'язку права та моралі була в полі зору багатьох відомих вчених, зокрема С. С. Алексєєва, Р. Г.

Апресяна, Л. П. Грінберга, М. І. Козюбри, Р. З. Лівшица, В. С. Нарсєянца, Л. С. Явича, О. М. Яковлева, О. О. Якуби та ін. Однак дослідження тих часів спрямовувались переважно на виявлення взаємодоповнюючих та взаємопосилюючих сторін моралі та права, їх тісного взаємозв'язку в урегулюванні суспільної поведінки. Проблема протиріччя чи конфлікту між цими взаємопов'язаними системами фактично не досліджувалась, оскільки домінувала думка про тимчасовий і несуттєвий характер всяких протиріччя, які можуть бути в радянському суспільстві. Більш рельєфно ця конфліктна сторона взаємовідношень права та моралі проступала в західній літературі в працях К. Грінволта, Р. Драйєра, Г. Радбруха, Х. Л. А. Харта. У вітчизняній літературі останніх років проблема взаємовідношень права та моралі досліджується не так активно, як раніше, хоч певний інтерес до неї зберігається. Про це засвідчують наукові доробки Б. Гені, Ю. М. Самолюка, І. В. Сердюка, С. С. Сливки тощо, які спрямовані, однак, у вже звичному теоретичному руслі дослідження природи права та моралі. Проте сучасна тенденція дослідження цих феноменів повинна зосереджувати увагу не лише на позитивних сторонах їх взаємодії, але і на проблемах їх протистояння, протиріччя, конфлікту. Право і мораль – це динамічні системи, які весь час розвиваються. І сьогодні суспільна думка відзначає такі їх характеристики, які були маловідомі (а то і невідомі взагалі) попереднім історичним епохам. Сучасне суспільство все частіше фіксує випадки, в яких зримо проступає конфлікт між правом та мораллю. В зв'язку з цим постає потреба привести у відповідність теоретичний аналіз взаємовідношень права та моралі реальним процесам, що відбуваються в суспільстві в цілому. Конфлікт, який виникає між правом та мораллю, є однією із сторін їх взаємовідношень і так само вимагає теоретичного аналізу. Отож метою даного дослідження є постановка і обґрунтування проблеми конфлікту між правом та мораллю як важливої сторони їх взаємовідношень.

В розпорядженні сучасного дослідника взаємозв'язку моралі та права набагато більше відомостей про їх єдність та близькість, ніж про конфлікт чи протиріччя. Коли мова заходить про взаємозв'язок цих двох нормативних систем, особливу увагу завжди приділяють цінностям. Ціннісна налаштованість права та моралі на добро, як правило, не викликає сумнівів, хоч і розуміється по-різному. Із цієї вихідної установки, виправданої історією, випливають завжди актуальні завдання поєднання і координації зусиль моральних і правових інститутів суспільства, необхідності їх взаємодії та взаємопідтримки. Ще з часів Стародавнього Риму відоме визначення Цельса, згідно з яким “право є наука про добре та справедливе”. “За заслуги нас називають жрецькими, – писав римський юрист Ульпіон, – адже ми піклуємось про правосуддя, проголошуємо поняття доброго і справедливого, відокремлюючи справедливе від несправедливого” [2, с. 23]. З тих часів прийнято вважати, що найглибший зв'язок права з моральним світом установлюється через справедливість. У категорії справедливості злились уявлення про все, що впливає як із зовнішньої природи, так і із природи самої людини, а сама вона стала головним критерієм цивілізованого примусу до соціального порядку. Справедливий закон, якщо він дійсно такий, викликає повагу в людей і зна-